

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Кафедра екологічної безпеки та екологічної освіти

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-педагогічної
роботи

Пантелеймонов А.В.

“ _____ ” _____ 2019 р.

Робоча програма навчальної дисципліни
Екологічний контроль прикордонних територій

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти магістр

галузь знань 10 «Природничі науки»

спеціальність 101 «Екологія»

освітня програма «Екологія та охорона навколишнього середовища»

спеціалізація «Екологічна безпека»

вид дисципліни за вибором

факультет екологічний

2019 / 2020 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою екологічного факультету

“29” серпня 2019 року, протокол № 14

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Крайнюков Олексій Миколайович – професор кафедри екологічної безпеки та екологічної освіти

Програму схвалено на засіданні кафедри екологічної безпеки та екологічної освіти

Протокол від “29” серпня 2019 року № 15

Завідувач кафедри екологічної безпеки та екологічної освіти

_____ проф. Некос А. Н.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Програму погоджено науково - методичною комісією екологічного факультету

Протокол від “29” серпня 2019 року № 10

Голова науково - методичної комісії екологічного факультету

_____ Максименко Н.В.
(підпис) (прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Екологічний контроль прикордонних територій» складена відповідно до освітньо – професійної програми підготовки магістрів, спеціальності 101 «Екологія», спеціалізації «Екологічна безпека».

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни «Екологічний контроль прикордонних територій» – формування у майбутніх фахівців – екологів здібностей та навичок для вирішення питань екологічної безпеки, зниження ризиків при транскордонних перевезеннях небезпечних вантажів.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни «Екологічний контроль прикордонних територій»: надання знань з приграничної екологічної безпеки та створення системи прикордонного екологічного контролю.

1.3. Кількість кредитів ECTS: 4.

1.4. Загальна кількість годин: 120.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
За вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	
Семестр	
1-й	
Лекції	
16 год.	
Практичні, семінарські заняття	
16 год.	
Лабораторні заняття	
0 год.	
Самостійна робота	
88 год.	
Індивідуальні завдання	
0 год.	

1.6. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні досягти таких компетентностей:

знати:

- засади створення системи прикордонного екологічного контролю, її об'єкти та предметну сферу;
- системний механізм забезпечення транскордонної екологічної безпеки;
- правове підґрунтя здійснення прикордонного екологічного контролю;

- основні принципи, які наразі застосовується в ЄС при розробці природоохоронних програм та програм / планів управління екологічною безпекою.

вміти:

- вільно користуватись понятійно – термінологічним апаратом дисципліни;
- володіти спектром особливостей використання нових методичних і правових підходів при дослідженнях і контролі компонентів навколишнього природного середовища прикордонних територій;
- основні поняття, що стосуються географічного положення та кордонів України;
- обґрунтовувати потребу у створенні системи прикордонного екологічного контролю;
- на практиці застосовувати комплексний підхід до вирішення різного роду екологічних проблем;
- визначати економічні, фінансові, законодавчі та соціальні інструменти, необхідні для розробки та впровадження природоохоронних програм та програм / планів управління прикордонною територією.

Навчальна дисципліна «Екологічний контроль прикордонних територій» викладається українською мовою.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Передумови створення системи прикордонного екологічного контролю на території України.

Тема 1. Географічне положення та кордони України. Необхідність створення системи прикордонного екологічного контролю та її місце у структурі Державної екологічної інспекції України.

Поняття “географічне положення”. Поняття “державний кордон”. Поняття “пункт пропуску через державний кордон України”. Пункти пропуску через державний кордон України як складова системи прикордонного екологічного контролю. Соціально – економічні передумови створення системи прикордонного екологічного контролю. Природно – географічні передумови як чинник формування системи прикордонного екологічного контролю.

Тема 2. Наукові засади створення системи екологічного контролю у пунктах пропуску через державний кордон і на території діяльності регіональних митниць.

Засади створення системи прикордонного екологічного контролю, її об’єкти та предметна сфера. Правове підґрунтя здійснення прикордонного екологічного контролю. Обов’язки та права працівників системи екоконтролю. Алгоритм здійснення прикордонного екологічного контролю. Товари і товаросупровідні документи, що підлягають прикордонному екологічному контролю. Положення про співпрацю контролюючих органів у пунктах пропуску через державний кордон України. Види контролю та основні методи, що використовують при здійсненні прикордонного екологічного контролю.

Розділ 2. Види прикордонного екологічного контролю. Транскордонний контроль за забрудненням навколишнього природного середовища. Міжнародна співпраця у галузі охорони довкілля та екологічної безпеки.

Тема 3. Прикордонний екологічний контроль транспортних засобів. Прикордонний екологічний контроль вантажів.

Особливості прикордонного екологічного контролю небезпечних вантажів. Прикордонний екологічний контроль об’єктів тваринного та рослинного світу. Прикордонний екологічний контроль за здійсненням транскордонного перевезення

відходів. Прикордонний екологічний контроль брухту чорних та кольорових металів. Здійснення радіаційного прикордонного екологічного контролю.

Тема 4. Суть, структурні елементи та приклади транскордонного контролю за забрудненням навколишнього середовища.

Європейська Рамкова директива щодо якості повітря (EU Air Quality Directive). Монреальській протокол (Montreal Protocol on Substances that Deplete Ozone Layer). Українське національне законодавство щодо озоноруйнуючих речовин. Випадки незаконного обігу озоноруйнуючих речовин.

Киотський протокол (Kyoto Protocol), його механізми та Паризька угода щодо клімату (Paris Climate Agreement).

Європейська директива щодо великих промислових установок із спалювання газу та ін. (EU Large Combustion Plants Directive), Європейська Директива щодо викидів промислових підприємств (EU Industrial Emissions Directive): основні положення, шляхи застосування та порівняння із українськими нормативними документами, які регулюють викиди промислових підприємств.

Тема 5. Проблеми транскордонного забруднення довкілля як передумови для міжнародної співпраці у сфері охорони навколишнього середовища.

Наслідки надзвичайних ситуацій. Надзвичайні ситуації природного характеру.

Тема 6. Існуючі підходи до міжнародної співпраці у галузі охорони навколишнього природного середовища та забезпечення екологічної безпеки людства.

Екологічне законодавство України. Забезпечення екологічних прав громадян, їхніх об'єднань та законних екологічних інтересів держави.

Тема 7. Конвенційний тип міжнародної співпраці у сфері охорони навколишнього природного середовища та його значення у забезпеченні сталого розвитку України

Стокгольмська та Роттердамська конвенції. Спільні та відмінні положення.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Передумови створення системи прикордонного екологічного контролю на території України												
<i>Тема 1. Географічне положення та кордони України. Необхідність створення системи прикордонного екологічного контролю та її місце у структурі Державної екологічної інспекції України</i>	17	2	4			11						
<i>Тема 2. Наукові засади створення системи екологічного контролю</i>	17	2	2			13						

у пунктах пропуску через державний кордон і на території діяльності регіональних митниць.												
Разом за розділом 1	34	4	6			24						
Розділ 2. Види прикордонного екологічного контролю. Транскордонний контроль за забрудненням навколишнього природного середовища. Міжнародна співпраця у галузі охорони довкілля та екологічної безпеки.												
<i>Тема 3. Прикордонний екологічний контроль транспортних засобів. Прикордонний екологічний контроль вантажів</i>	17	2	4			11						
<i>Тема 4. Суть, структурні елементи та приклади транскордонного контролю за забрудненням навколишнього середовища</i>	17	2				15						
<i>Тема 5. Проблеми транскордонного забруднення довкілля як передумови для міжнародної співпраці у сфері охорони навколишнього середовища</i>	16	4	4			10						
<i>Тема 6. Існуючі підходи до міжнародної співпраці у галузі охорони навколишнього природного середовища та забезпечення екологічної безпеки людства</i>	17	2	2			13						
<i>Тема 7. Конвенційний тип міжнародної співпраці у сфері охорони навколишнього природного середовища та його значення у забезпеченні сталого розвитку України</i>	19	2	2			15						
Разом за розділом 2	86	12	10			64						
Усього годин	120	16	16			88						

4. Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Географічне положення та кордони України. Необхідність створення системи прикордонного екологічного контролю та її місце у структурі Державної екологічної інспекції України. Семінар 1 – Міжнародне законодавство в галузі транскордонної екологічної безпеки.	4
2	Тема 2. Наукові засади створення системи екологічного контролю у пунктах пропуску через державний кордон і на території діяльності регіональних митниць. Семінар 2 – Види контролю та основні методи, що використовують при здійсненні прикордонного екологічного контролю.	2
3	Тема 3. Прикордонний екологічний контроль транспортних засобів. Здійснення радіаційного прикордонного екологічного контролю. Практична робота 1 – Методи здійснення радіаційного прикордонного екологічного контролю	4
4	Тема 5. Проблеми транскордонного забруднення довкілля як передумови для міжнародної співпраці у сфері охорони навколишнього середовища. Практична робота 2 – Розрахунок наслідків надзвичайних ситуацій	2
5	Тема 6. Існуючі підходи до міжнародної співпраці у галузі охорони навколишнього природного середовища та забезпечення екологічної безпеки людства. Практична робота 3 – Екологічне законодавство України.	2
6	Тема 7. Конвенційний тип міжнародної співпраці у сфері охорони навколишнього природного середовища та його значення у забезпеченні сталого розвитку України. Практична робота 4 – Синергізм Базельської, Стокгольмської та Роттердамської конвенцій	2
	Разом	16

5. Завдання для самостійної роботи

Самостійна робота передбачає самостійне засвоєння навчального матеріалу, підготовку до практичних занять, колоквиуму або комп'ютерного тестування.

Контроль засвоєння навчального матеріалу під час самостійної роботи проводиться шляхом винесення самостійно засвоєного матеріалу на тестовий контроль та обговорення на практичних заняттях.

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин
1	Тема 1. Ймовірні ризики для довкілля України, котрі пов'язані з особливостями природно – географічних умов прикордонних територій	11
2	Тема 2. Порядок пропуску через державний кордон осіб, транспортних засобів та вантажу	13
3	Тема 3. Перелік товаросупровідних документів, що необхідні для здійснення прикордонного екологічного контролю	11
4	Тема 4. Класифікація і характеристика основних методик аналізу для вимірювання хімічного складу і властивостей речовин	15
5	Тема 5. Головні об'єкти дикої флори та фауни, що підлягають прикордонному екологічному контролю.	10
6	Тема 6. Порядок отримання дозволів на переміщення об'єктів, що підлягають під охорону міжнародної конвенції SITES, через державні	13

	кордони України.	
7	Тема 7. Техногенні об'єкти, будівництво й експлуатація яких створює потенційний транскордонний ризик	15
	Разом	88

6. Індивідуальні завдання

Виконання індивідуального навчально – дослідного завдання не передбачено.

7. Методи контролю

В процесі вивчення дисципліни «Екологічний контроль прикордонних територій» використовуються наступні контролю: поточний протягом семестру (практичні роботи, доповіді та письмова робота), підсумковий семестровий (контрольна робота).

Поточний контроль проводиться науково – педагогічним працівником у формі усного опитування або письмового контролю на практичних заняттях та лекціях. Згідно програми студенти зобов'язані також підготувати та захистити практичні роботи або письмову роботу за обраною темою.

Підсумковий семестровий контроль з дисципліни (залік) є обов'язковою формою оцінювання результатів навчання та проводиться в терміни, встановлені графіком навчального процесу і в обсязі навчального матеріалу, визначеного програмою дисципліни.

8. Схема нарахування балів

Перевірка засвоєння теоретичного (лекційного) матеріалу навчальної дисципліни реалізується за допомогою виступів з доповіддю на семінарах (10 балів), виконання практичних робіт (40 балів), та залікової роботи. Максимально можлива сума балів за цими видами контролю підсумовується та рівномірно розподіляється за кількістю тем розділу, засвоєння навчального матеріалу яких контролювалося за допомогою даних видів контролю. Розподіл балів, які отримують студенти за розділами, поданий в таблиці нижче.

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання							Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Разом	Залікова робота	Сума
Розділ 1		Розділ 2								
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	–	60	40	100
10	5	10	5	10	10	10				

T1, T2 ... – теми розділів.

Розподіл балів за видами контролю, поданий в таблиці нижче.

Назва роботи	Максимальна кількість балів
Відвідання лекційних занять	10
Практична робота 1	10
Практична робота 2	10
Практична робота 3	10
Практична робота 4	10
Семінар 1	5
Семінар 2	5
Залікова робота	40
Разом	100

Усі матеріали з практичних робіт повинні бути підготовлені англ. мовою. У разі, якщо студент підготував матеріали та/або зробив доповідь укр. мовою, то кількість балів знижується на 2.

Зниження кількості балів за невчасно здані

практичні роботи / семінари та контрольну роботу

Кількість балів за невчасно здану практичну роботу / семінар, передбачену в робочій програмі дисципліни, знижується на 2 за умови, якщо студент здав її після терміну без поважних причин.

Можливість отримання заохочувальних балів

Протягом семестру студент може отримати заохочувальні бали. Максимальна кількість становить – 10.

- максимум – 8 балів: у разі підготовки реферату (максимум – 2 бали), презентації (максимум – 3 бали), словника (максимум – 1 бал, щонайменше, 15 специфічних термінів) та зробивши 20 – хвилинну доповідь (максимум – 2 бали) за однією із обраних тем (див. перелік тем для самостійної роботи). Один студент може обрати лише одну тему. У разі, якщо студент використав укр. мову при виконанні додаткового завдання, то кількість балів знижується на 1 за кожний вид роботи;

- максимум 2 бали – за ведення словника та знання, щонайменше, 90 % термінів.

Отримання допуску до заліку

У разі, якщо протягом семестру студент набрав менше 10 балів, він не допускається до заліку.

Підсумкова оцінка за засвоєння студентом навчальної дисципліни виставляється відповідно до шкали, представлені в таблиці нижче.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка
90–100	зараховано
70–89	
50–69	
1–49	не зараховано

• **«Зараховано»** – студент в основному опанував теоретичний матеріал навчальної дисципліни та виконав всі види завдань, передбачених робочою програмою навчальної дисципліни, орієнтується у першоджерелах та рекомендованій літературі, має практичні навички, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але може припускатися певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при аналізі практичного матеріалу;

• **«Не зараховано»** – студент не опанував навчальний матеріал дисципліни, не знає наукових фактів, визначень, майже не орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, непереконливо відповідає на запитання, плутає поняття, не вміє оцінювати факти та явища, пов'язувати їх із майбутньою діяльністю, відсутнє наукове мислення, практичні навички не сформовані

9. Рекомендована література

Основна література

1. Конспект лекцій.
2. Презентації.

Допоміжна література

1. Конституція України від 28. 06. 1996 р. № 254 к / 96 – ВР зі змінами від 11. 03. 2010 р. № 8 – рп / 2010. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua. – 45 с.
2. Данилишин Б. В. Наукові основи прогнозування природно – техногенної (екологічної) безпеки / Б. В. Данилишин, В. В. Ковтун, А. В. Степаненко. – К.: ЛексДім, 2004. – 520 с.
3. Забокрицька М. Р. Гідрокологічний стан басейну Західного Бугу на території України / М. Р. Забокрицька, В. К. Хільчевський, А. П. Манченко. – К.: Ніка Центр, 2006. – 184 с.
4. Заржицький О. С. Правові аспекти екологічної політики: монографія / О. С. Заржицький; Дніпропетровський національний університет. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2003. – 167 с.
5. Іванюк Д. П. Управління природоохоронною діяльністю: навч. посібник / Д. П. Іванюк, І. В. Шульга. – К.: Алеута, 2007. – 368 с.
6. Клименко М. О. Моніторинг довкілля: підручник / М. О. Клименко, А. М. Прищеп, Н. М. Вознюк. – К.: Академія, 2006. – 360 с.
7. Офіційний веб – сайт Базельської конвенції про транскордонне перевезення відходів. – Режим доступу: <http://www.basel.int>
8. Офіційний сайт Міністерства екології та природних ресурсів України. – Режим доступу: www.menr.gov.ua
9. Офіційний веб – сайт Конвенції з продажу зникаючих видів дикої флори та фауни. – Режим доступу: <http://www.cites.org>
10. Сайт, присвячений роботі Державної екологічної інспекції у Львівській області. – Режим доступу: www.ecology.lviv.ua
11. Stan srodowiska w wojewodztwie Podkarpackim – Biblioteka monitoringu srodowiska. – Rzeszow. – 2006, – 328 s. – Режим:доступу: www.wios.rzeszow.pl

10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео – лекції, інше методичне забезпечення

1. EU Water Framework Directive – http://ec.europa.eu/environment/water/water-framework/index_en.html
2. International Commission for the Protection of the Danube River – ICDPR – <https://www.icpdr.org/main/>
3. Blue Growth та Blue Economy – https://ec.europa.eu/maritimeaffairs/policy/blue_growth_en
4. Integrated Coastal Zone Management – ICZM – http://ec.europa.eu/environment/iczm/index_en.htm
5. A Strategy on ICZM for Europe – <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52000DC0547>
6. Code of Conduct – http://ec.europa.eu/environment/iczm/pdf/Model_Law.pdf
7. EU Marine Strategy Framework Directive – http://ec.europa.eu/environment/marine/eu-coast-and-marine-policy/marine-strategy-framework-directive/index_en.htm
8. Black Sea Commission – BSC – <http://www.blacksea-commission.org/>
9. EU Air Quality Directive – http://ec.europa.eu/environment/air/quality/legislation/existing_leg.htm
10. Montreal Protocol on Substances that Deplete Ozone Layer – <http://ozone.unep.org/en/treaties-and-decisions/montreal-protocol-substances-deplete-ozone-layer>
11. Kyoto Protocol – http://unfccc.int/kyoto_protocol/items/2830.php
12. Paris Climate Agreement – http://unfccc.int/paris_agreement/items/9485.php
13. EU Large Combustion Plants Directive – <http://ec.europa.eu/environment/archives/industry/stationary/lcp/legislation.htm>
14. EU Industrial Emissions Directive – <http://ec.europa.eu/environment/industry/stationary/ied/legislation.htm>
15. EU Waste Framework Directive – <http://ec.europa.eu/environment/waste/framework/>
16. <http://www.rada.gov.ua>
17. <http://www.menr.gov.ua>
18. <http://ec.europa.eu/environment/iczm/home.htm>

19. <http://www.unesco.org/csi/act/russia/leaflet.pdf>
20. <http://www.defra.gov.uk/environment/marine/legislation/iczm.htm>
21. http://eur-lex.europa.eu/RECH_mot.do
22. <http://ec.europa.eu/environment/nature/biodiversity/comm2006/2020.htm>
23. http://ec.europa.eu/agriculture/rurdev/index_en.htm
24. http://ec.europa.eu/environment/air/quality/legislation/existing_leg.htm
25. <http://rod.eionet.europa.eu/instruments/274>
26. <http://ec.europa.eu/environment/urban/links.htm>